

Ал. Лазаревскій — Изъ семейной хроники Берловъ. (Київ. Старина 1899, I, ст. 101—133).

Невтомий дослідник історії козацьких „шляхетних“ родів д. Лазаревський подає в сій своїй статі відомости про родину Берлів, зачерпнені з їх фамільних документів, особливо про Івана Берла, воронковського сотника (1696—1706) і переяславського полкового судию (1707—1711), та його родину, вибираючи все інтересніше для історії тодішнього українського життя. Найінтересніші з поданих тут відомости, звязані з біографією Арсенія Берла, Івакового сина, єпископа переяславського (1733—1744), що визначив ся своїми просвітними заходами. Його старанем була заснована школа в Переяславі, що потім перемінилася в семинарію. Арсеній побудував дім для неї, постарав ся, щоб були ученики, наказавши підвластному своєму духовенству під загрозою кари присилати дітей своїх на науку. Учителів для школи спровадив з Києва, між ними були і два з печерських монахів; учителі харчувались коштом „катедри“ єпископа; ученики жили в бурсі, а вся єпархія складалась на її утриманє. Про відкрите сеї школи пише сам Арсеній, що вже в осени 1738 р. зібрані ученики учились в ній „славяно-латинського ученія“. Перший учительський персонал тої школи назвав її „Берліанською колегією“. В історії переяславської єпархії Арсеній замітний крім того тим, що на його представленє синод признав єпархию переяславську, що дотепер належала до київської митрополії, самостійною.

В додатку до статі (в кінці) видрукований в цілости тестамент Ів. Берла, 1717 р., досить багатий побутовими подробицями.

М. Г—а.

В. Шенрокъ — Матеріали для біографіи Н. В. Гоголя, т. IV, Москва, 1897, ст. VIII—978.

Четвертим томом закінчена велика, довголітня праця д. Шенрока, присвячена біографії Гоголя. Перший том вийшов 1892 р. і пять років пройшло, ніж вийшов останній. Тепер виданне закінчено і ми маємо в нім одинокую критично оброблену пробу біографії, працю потрібну для кожного, хто студіює твори Гоголя чи хоче вияснити собі історію його творчости. В своїм часі ми казали про загальний плян видання (Зап. XVII, 41—44), автор не відступив від своєї програми і в останнім томі. Маємо тут опис життя Гоголя за період 1842—1852. Се дуже смутна епоха в житю взагалі і в історії творчости Г. — психічна криза, що знайшла собі найбільш повний та ясний вираз у „Вибраннихъ мѣстахъ изъ переписки съ друзьями“ (1847). Для звичайного читача ся відміна в поглядах і взагалі в духовім житю письменника здавала ся зовсім темною і загадкою. Письменник відрікає ся від попередніх замірів, від давних